

Billeder med lur – et ideudkast.

Per-Olof Johansson

Da vi lavede bogen 'Brudevæltelurerne', som vi arbejdede på i otte år – blev der naturligvis meget skrevet, som ikke kom til at indgå. Bl.a. altså det følgende, hvor der måske er et par ideer, som kan inspirere andre.

Helleristninger der fremstiller lurer anses for at være samtidige med bronzealderlurer. Sådanne billeder ses både i Kivikgraven og flere steder på Sveriges vestkyst. Man slutter af billederne at luren er blevet anvendt til kultisk formål. Nogle har ment, at man huggede lur i sten i mangel af lur! Men alle er enige om, at på helleristninger ser vi mænd med lurer.

Det kan være lidt svært at fatte, at man kan være så højt specialiserede til at lave lurer, så det først for nylig er lykkedes at eftergøre dem - og så billedmæssigt, når der hugges i sten, afbildes så "primitivt" - selv når det forklares, at indhugningen i sig selv formentlig har været kultisk, været tegn, ikke forsøg på "naturalisme".

Men i hvert fald, det er en billedbrug, der hører lurens tid til.

Så er der den tid vi lever i, som starter med fundet. Brugen af lurbilleder får stor betydning, men selv fra vor samtid kan det være svært at svare på hvorfor anvendelsen er som den er. På grund af sin særprægede form - design ville vi vel kalde det idag - har luren fundet anvendelse som billede i mangen sammenhæng, skønt det altså tog nogen tid inden denne brug tog fart. Hvis man stilmæssigt ser luren i sammenhæng med den tid, som udformede den, falder det en umiddelbart ind at betragte den som en videreførelse i tre dimensioner af spiralornamentet, så at sige et skulpturelt ornament. Tænk hvis det også lykkedes dem at føre dette videre i lyden, således som Broby-Johansen forestillede sig det: "*Luren er en pragtfuld abstrakt rumskulptur. Det to meter lange rør bliver uafladeligt sværere lige fra mundstykke til lydplade, det tager til i tykkelse lige så umærkeligt gradvis som den i tre dimensioner svungne kurve løfter sig fremad og opad: en brølende form svarende til lurens lyd.*"

Måske var forbindelsen til dyrehornet allerede glemt, måske er associationen noget med plante, blomst og stængel. Da vi hentede Cajsja Lund på Allerød Station for at køre hende ud og fremvise stedet "Brudevælte" greb hun en mælkebøtte og gav lyd af stænglen! Og da vi var børn splittede vi mælkebøttestængler og lagde dem i vand så de dannede de sjoveste regelmæssige spiraler - vand var der også i bronzealderen, og sikkert også mælkebøtter og hvis man så dyrker spiraler?

Det lader til, at bronzealderfolket ikke kun var os overlegent i teknik, men i høj grad i kunst, i stil og det på en måde, som en sen eftertid, der så gerne har villet tage luren til sig, har haft svært ved at fatte. Stilen har haft svært ved at smitte!

Luren er blevet fast inventar men til så meget forskelligt, at vi for overhovedet at tale om dens brug som billede, må indrette os nogle kasser til opbevaringen.

Og først må vi naturligvis have en kasse til den videnskabelige gengivelse. Som det første altså Jürgensen Thomsens Ledetraad 1836, så plancheværker som Atlas for Nordisk Oldkyndighed 1857 og A.P.Madsen: Afbildninger af Danske Oldsager og Mindesmærker, II, Bronzealderen 1872 og siden den fotografiske gengivelse, overført til trykpressen.

Så skal videnskaben spredes og vi får de populariserende billeder, hvor en blæsende mand tegnes med. Så indgår den i politiserende billedsammenhæng, så som ikon som varmærke, reklame, ikon for musik, politik, nation. Humor må også have sin egen kasse. Og til hver af kasserne hører så andre kasser med misforståelserne, tvivlsom brug.

Lurmærket som ved en lov fra 1906 blev ikke blot varemærke for dansk smør, men også en statsgaranti er i en klasse for sig. Ordet gled over i sproget som en fast vending.

Når vi ser en plakate for Frederikssund vikingerne, hvor vikingen kommer på cykel, har vi ingen problemer med at der er 2000 år mellem cykel og viking. Men når vikingen kommer med lur hvor nye 2000 år skiller føler vi, der er noget galt. Formålet med plakaten er at vække opmærksomhed, ikke at udtales sig i det historiske spørgsmål, om hvorvidt vikinger kørte på cykel. Men når en viking blæser på lur tror vi faktisk det gik for sig - og dette bedrag må korrigeres. Men hvor langt skal vi korrigere. Else Roesdahl mener, at selve betegnelsen 'viking' er et produkt af den selvsamme romantik, som forenede lur og viking - skal vi også sige farvel til vikingen selv, og hvad vil i så fald blive den korrekte betegnelse, hvor finder vi den?

I A. Fabricius: Danmarkshistorie, 4 udg. siger hans søn og udgiver Knud Fabricius, at han vælger at lade historiske og kunstneriske billeder følges ad. Det mener han er acceptabelt i et populariserende værk, når man blot hele tiden gør opmærksom på, hvilken type billede der er tale om. Men bruger vi luren som eksempel ser vi, at han ikke kan klare frisag. Han bruger en frise fra Frederiksborg Slot, udført af Lorenz Frölich og det er naturligvis fra den kunstneriske side. Men i billederne indgår vikinger med lurer, og når dette ikke kunne forkomme, hører de ikke hjemme i en historiebog uden at blive forklaret, lige meget hvor meget man accepterer kunsten. På samme måde vil vi efter at blive oplyst om vikingebetegnelsen oprindelse, naturligvis bruge den med større forsigtighed.

Lorenz Frölichs billeder er blevet til i en tid, da man vidste, at luren oprindelse var i bronzealderen og at der var stor afstand mellem bronzealder og vikingetid. Men luren indlemmes alligevel i nationalgalleriet af "symboler", og det er sådan hans billeder skal betragtes. Skønt brugen må kaldes tvivlsom er den dog hverken uden mening eller uden betydning. Vægten skal blot lægges et andet sted end som udsagn om luren brug i bronzealderen!

Hvis vi et øjeblik prøver at finde eksempler på lignende, så kan man nævne vikingeskibe, Holger Danske, Jellingestenene, Dannebrog, Thors hammer, Den lille Havfrue, Arne Jacobsens stabelstol, enten Myren eller 7'eren, Dybbøl Mølle, garderen med bjørneskindshue, roliganen med klaphat, Dannebrog, rigsvåbnet. I rigsvåbnet kan man pirke videre i symbolerne men for samtlige gælder, at man rationelt kan holde sig til tingen selv og helt glemme betydningen.

Men det er en kendsgerning er brugen går der ud over, selvom vi ikke altid kan gå så vidt at ophøje brugen til kult!

07-11-15 Billeder med lur

Til forskel fra flere af ovennævnte nationale symboler, har Danmark ikke ganske "monopol" på luren. Da der er fundet eksemplarer i såvel Norge, Sverige og Tyskland finder luren også anvendelse som symbol der - . Men "Danmark" anses for oprindelsesland, så vi har antaget den mest er "vores".

LFAK har taget initiativ til at oprette et katalog over 'anvendelsen af bronzealderens lurer', i særdeleshed billedanvendelsen. Vi har forsøgt ved teksten af gengivelser af nogle af billederne at give en fornemmelse af rubriceringerne.

Fuldstændighed i nogen som helst forstand vil der aldrig blive tale om. Men før man drager for mange konklusioner om anvendelse er et sådant katalog nødvendigt.

Selv med det allerede samlede, begrænsede materiale er det muligt at se, at anvendelsen er mangetydig. Nok vejer det nationale klenodie tungt (sic!) men der er flere sider af sagen.

Katalog over brug af billeder med lur siden 1797

Oversigt

	Brug OK	Tvivlsom brug
I Videnskabelige	1832 Ledetråd 1836 Skt.Petersborg 1853 Atlas for Nordisk Oldkyndighed 1857 Madsen: Afb. af Danske Oldsager 1872 Nat.Mus. foto Nat.Mus. foto1997	
II Populariserende. Reportage	Nat. mus. kataloger Nat.Mus. Pladeomslag 1966 Historiebøger Postkort 1980'erne Flemming Bau 1979 Svensk anskuelsesbillede Pressebillede: lurblæsning på Nat.Mus. LP/CD hefte Cajsa Lund 1983 Lurblæsere, Allerød Rådhus 1997	SS blæser på bronzelur. 1930'erne.
III Kunstneriske	Wagner, Rådhuspladsen 1914 Mads Stage 1965 Sikker Hansen 1949 På bro til Nordiska Museet Nat. Mus. plakat 19?? Allerød Kommune, plakat 1997 Lursmykke 1997 Borgmesterkæde, Allerød 1997	<i>Vikinger med lur</i> J.L.Lund 1820'erne Lorenz Frölich 1883-86 Lorenz Frölich 1854 Carl Larsson 1915 J.A:Malmström 1868 Lurblæser, Christiansborg gang
IV Politiserende.		1920 afstemningsplakat Venstreplakat 1947 Nationalmuseet skal reddes - plakat 1925 Dansk Ungdom, bladhovede
V Varemærke. Reklame. Souvenir	Lurmærket 1906 Sukkerske Diplom 1888	Postkort <i>Vikinger med lur</i> Jangaard, stoftrykt kalender 2 vikingefigurer, m. Saxo-citat
VI Humor	Bo Bojesen Juleklip, nisselur Tegneserien Valhalla 1982	
VII Ikon for musik, nation, politik, vare.	Frimærke, prøvetryk 1930'erne (?) Julemærke 1959	Node Sangbog DKB- emblem

[Mulige billedtekster, materiale til sådanne]

I

Videnskabelige

Måske det område, det er sværest at medtage som blot antydning. Men det er vigtigt at fastholde, at vi her har en helt primær, vigtig gengivelsesform.

II

Populariserende. Reportage

Hvor den populariserende anvendelse er som bedst, kan den i og for sig sættes lig med den videnskabelige. Her går opdelingen altså på, hvem der er målgruppen.

III

Kunstneriske

En kasse som er virkelig vanskelig, men hvor det er nødvendigt med kassen til "tvivlsom brug". Når brugen anskues historisk og forklares, er det muligt den i visse tilfælde skal anskues mindre tvivlsom - der er basis for en fortløbende debat!

IV

Politiserende.

Jeg anser al politiserende brug af lur-billeder for en tvivlsom brug, simpelthen. Men der er naturligvis forskel på, om man på en plakat for kampen for Nationalmuseet blot anbringer et foto af en lur på baggrund af flammer, eller om man sætter den i hænderne på en fantasifigur på en stenalderdysse!

V

Varemærke. Reklame. Souvenir

Når jeg ikke sætter brug af lur som varemærke, reklame, souvenir som totalt tvivlsom, som med politiserende brug, skyldes det at jeg ikke anser det for argumenterende i samme grad. Det er på grænsen til humor. Skønt den tvivlsomme brug med vikinger må bandlyses, anser jeg den for noget vi må leve med - og kan leve med!

VI

Humor

En befriende kasse, hvor lurens design med lydplade og sving kommer til sin ret!

VII

Ikon for musik, nation, politik, vare.

Det kan synes lidt strengt at placere billeder med lur som signal for nordisk musik eller musik i det hele taget i den tvivlsomme gruppe. Min begrundelse er, at anvendelsen er vildledende.

Litteratur:

Achen, Sven Tito: Symboler - hvad er det? København 1986.

Fabricius, A.: Illustreret Danmarkshistorie for Folket. 4. udg. revideret og forøget af Knud Fabricius. I bind, København MDCCCCXIV

Fortid og Nutid, 1994, hf.2 , heri: Else Roesdahl: Vikingerne i dansk kultur.

Johansson, Per-Olof: Drømmen om Allerød. Næstved 1991. Her i: Lurmærket og Allerød. Første gang trykt Allerød Posten 1985.

Lund, Cajsa S.:(editor): The Bronze Lurs. Stockholm 1986. Heri Kathrine Højring: The bronze lur - a symbol of our national heritage. og Cajsa S. Lund : The “phenomenal” bronze lurs: Data, problems, critical discussion.